

תורה ומדינה הלכה למעשה- לא תחנם או קנה מיד עמיתך

ראשי פרקים

1. הדינים הנלמדים מלא תחנם וטעמם
2. גדרי איסור לא תביא תועבה אל ביתך בהשכרת דירה לגויים בארץ ובחו"ל
3. מכירת בתים בא"י לגויים שאינם עובדי ע"ז
4. לא תחנם במכירת קרקע לגוי לצורך "היתר מכירה" בשנת שמיטה
5. מכירה והשכרת בתים לגויים בערים מעורבות בימינו
6. איסור לא תחנם בקניית "יבול נכרי"
7. העדפת קניית עבודה עברית ע"פ קנייה מגויים- מצווה מדאורייתא

1. הדינים הנלמדים מלא תחנם וטעמם

התורה שעוסקת בחיובים השונים ביחס להכרתת שבעת העמים ששכנו בא"י טרם הגעת עם ישראל לארץ, מביאה מספר דינים ובניהם דין "לא תחנם". הגמ' במסכת ע"ז, מביאה שלושה דינים הנלמדים מן הכתוב בתורה "לא תחנם". איסור נתינת חניה לגוי בקרקע בא"י, איסור נתינת חן לגויים וכן איסור נתינת מתנת חנם לגויים. התוספות דן בשאלה, מדוע הגמ' מרחיבה את דין לא תחנם כפי שעולה מפשט הסוגיה, גם לשאר הגויים. הרי התורה מביאה דין זה רק ביחס לשבעת העמים כנ"ל. התוספות מתרץ ואומר, שכל דין ביחס לשבעת העמים, יש לבדוק האם הינו שייך גם לשאר העמים או לא. במידה ושייך גם לשאר העמים הינו רלוונטי גם אליהם. כך הדין להבנת התוספות, ביחס לאיסור לא תחנם, שהינו שייך גם כלפי שאר העמים. יש לברר אם כן מהו הטעם של איסור לא תחנם, שאינו שייך רק לשבעת העמים אלא שייך גם בכל האומות. מדברי הגמ' עולה בצורה מפורשת, וכן מסתבר, שלא ניתן ללמוד שלושה לימודים שונים לחלוטין אחד מהשני מאותה המילה. לכן הגמ' מבינה, שהיכולת בכל זאת ללמוד את שלושת הלימודים הנ"ל מהמילים "לא תחנם", נובעת מהעובדה, שהגיית המילים הללו בתורה כתובה בצורה כזו, המאפשרת ללמוד את כל הלימודים הנ"ל. אולם עדיין יש לעיין בשאלה האם בכ"ז למרות שמדובר בשלושה לימודים שונים לחלוטין, יש קשר בין שלושת הדינים הנלמדים מלא תחנם שהרי בסופו של דבר שלושתם נלמדו מאותם המילים. נראה שבנקודה זו ישנה מחלוקת ראשונים העוסקת בשאלה: האם שלושת האיסורים הללו נובעים ממקור אחד או לכל הפחות טעם איסורם דומה, או שמא כל איסור נלמד מדיוק אחר מהמילים "לא תחנם", ואין ללמוד מאיסור אחד לחברו כלל. הרמב"ם מבין שלכל אחד מהאיסורים הנ"ל יש טעם בפני עצמו. איסור חניה בקרקע, הינו ע"מ שלא יהיו הגויים קבועים בא"י וישיבתם תהיה ישיבת עראי כדבריו, נתינת חן אסורה משום איסור התקרבות לגויים ולמידה ממעשיהם הרעים, ומתנת חנם אסורה, כפי הנראה מדבריו, משום שאנו חייבים להעדיף נתינת מתנת חנם ליהודי ולגר תושב שמוטל עליך להחיותו, משא"כ גוי. ע"כ במידה ויש לאדם אפשרות לתת מתנות, ייתן אותם ליהודים וגרים תושבים ולא לגויים. מדבריו אכן עולה שכל לימוד עומד בפני עצמו, ואין קשר ישיר בין הדינים השונים. לשיטתו של הרמב"ם יש להקשות, מדוע התורה ראתה לנכון ללמוד את שלושת הלימודים הללו ממילה אחת, למרות שאין כל קשר ביניהם. לעומתו מדעת המאירי עולה, שכל הדינים הללו יוצאים מתוך עקרון אחד, חיוב ההתרחקות מהגויים ומתרבויותיהם. עניין זה ניתן לראותו בדברי המאירי, מכך שהוא אומר בפתיחה להסברו, בדבר כל האיסורים הנובעים מאיסור לא תחנם, שהחמירה התורה להרחיק עובדי האלילים מבינינו ומארצנו, וכן הזהירה התורה להתרחק ממעשיהם של הגויים הללו. לאחר פתיחה זו, מביא המאירי את כלל האיסורים המובאים בגמ' הנלמדים מאיסור לא תחנם. לכל איסור מביא המאירי את הסיבה לאיסור באופן ספציפי, ובכך אכן שיטתו זהה לשיטת הרמב"ם. אולם נראה מדבריו, שהכל עומד תחת הכלל של חיוב ההתרחקות מהגויים, ע"מ שלא נלמד ממעשיהם. בסוף דבריו אומר המאירי ביחס לאיסור מתנת חנם, שהינו אסור רק בגויים שהינם עובדי אלילים. רק מהם, להבנתו, יש להתרחק מחשש ההתדבקות בע"ז שלהם. לכאורה אם היה המאירי סובר כדעת הרמב"ם, שהסיבה היחידה שאין לתת מתנות חנם לגויים הינה מפאת החיוב לתעדף מתנות אלו לעם ישראל ולגרים תושבים, לא היה נראה להבדיל בין סוגי הגויים השונים. אולם מכיוון שכפי שהוכחנו המאירי סובר, שמעבר לחיוב תיעדוף זה השייך אך ורק לאיסור מתנת חנם, ישנו עקרון כולל השייך לכל הדינים הנלמדים מלא תחנם- ההתרחקות מהגויים, כאשר ישנם גויים שאין חשש גדול להתרחק ממעשיהם, משום שאינם עובדי ע"ז והינם גדורים בדרכי הדתות כדבריו, ומתנהגים באופן מוסרי כראוי לבני אנוש, מותר לתת להם מתנות חנם. דברי המאירי מובנים ע"פ דברי התוספות הנ"ל, לפיהם יש לדמות עד כמה שניתן בין איסור זה, לחשש המובא בפשט הפסוק המביא את האיסור ביחס לשבעת העמים. לכן לדעת המאירי, יש לצמצם את גדרי האיסור, ולא להחיל אותו על כל הגויים באופן גורף. להבנה זו נראה, שהסיבה שבגינה שאר האומות דומים לשבעת העמים, כפי שעולה מדברי התוספות הינה, משום שגם בהם ניתן למצוא התנהגויות שאינן מוסריות, ובכלל זה עבודת אלילים. **נראה מדברי הטור הב"י והשו"ע, שנוקטים כדעת הרמב"ם, המחלק בין הדינים הנ"ל, ולא רואים בהתרחקות מהגויים כמגמת על, המנחה את כל האיסורים הנלמדים מלא תחנם. ממילא אין סיבה לומר, שמתנת חנם אסורה רק לגויים עובדי עבודה זרה, אלא לכל גוי שאינו**

גר תושב. יסוד זה עולה מדבריהם לאור העובדה, שאכן לא מקשרים בכל דבריהם בין הפסקים השונים, אלא מביאים כל דין בפני עצמו. בנוסף לכך בעניין מתנת חינוך, לא אומרים כפי שמובא במאירי, שדין זה שייך רק בגויים עובדי ע"ז, המתנהגים באופן שאינו הולם בני אנוש.

2. גדרי איסור לא תביא תועבה אל ביתך בהשכרת דירה לגויים בארץ ובחו"ל

בהמשך הגמ' מובאת משנה, האומרת לפי דברי ר' יוסי, שאין איסור להשכיר דירה בא"י לגויים, ואין בכך איסור לא תחנם. אולם המשנה מסייגת את דבריה ואומרת, שמדין לא תחנם אין איסור, משום שקיים רק במכירה כפי שמבואר בגמ' וכן ברש"י על המשנה, אך אסור להשכיר דירת מגורים לגויים, משום שמכניס בה הגוי עבודת כוכבים, ובכך עובר היהודי על איסור "לא תביא תועבה אל ביתך". מה שהתיר ר' יוסי שהלכה כמותו כפי שעולה מדברי השו"ע, היינו רק למחסנים וכדומה, שאין חשש שיעבדו בהם ע"ז. וכיוון שלא מכר אלא השכיר, ממילא גם איסור לא תחנם לא קיים. התוספות שואל על דברי המשנה, כיצד אנו משכירים היום דירות לגוי. הרי גם רבי יוסי המיקל בסוגיה זו, ואכן מתיר למכור בחוצה לארץ, מקום מושבם של בעלי התוספות, הן שדות והן בתים, מסייג את דבריו ואומר, שאסור למכור להם בית דירה בלא קשר לאיסור לא תחנם אלא מדין לא תביא תועבה אל ביתך. על קושיה זו עונים בעלי התוספות בתשובתם הראשונה ואומרים, שע"פ התוספתא, מה שאסר רבי יוסי במשנה, היינו רק אם מכניס ע"ז בדרך קביעות לבית זה, כפי שהיו הגויים עושים בזמן הגמ', אך בימי התוס', אין הגויים מכניסים ע"ז לביתם, אלא רק באופן עראי, כאשר ישנו חולה הנוטה למות וכדומה, וגם אז אינם עובדים ע"ז זו, אלא רק משתמשים בה מעין קמיע ותו לא. ממילא אין איסור באופן זה לדברי התוספות, מדין לא תביא תועבה אל ביתך. עוד עונה לקושיה זו רבי חיים כהן שהיה אחד מבעלי התוספות ואומר, שרק בא"י נחשב הדבר כביתך, לעניין איסור לא תביא תועבה אל ביתך. ממילא לדבריו, אין איסור להכניס ע"ז לבית בחו"ל, בפרט שמי שמכניס הינו הגוי, ולא היהודי. השו"ע והרמ"א פוסקים כתשובת תוספות הראשונה. ממילא להבנה זו, מותר יהיה להשכיר דירה לגוי גם בא"י, אם מדובר בגוי רגיל שאינו אדוק בע"ז ככמרים וכדומה או השכרת בניין לכנסיה. מוסיף הש"ך על דבריהם ואומר, שבחו"ל יהיה מותר להשכיר, אפילו אם מדובר בגוי המכניס ע"ז דרך קבע לביתו, וממילא ניתן יהיה להשכיר דירות אף לשימושים שונים של כנסיה, ע"פ התשובה השנייה של תוספות, הסוברת שאין איסור לא תביא תועבה אל ביתך בחו"ל, אלא בא"י. אולם יש לציין, שהש"ך נדחק בהסברו זה, ורק מנסה לתרץ מנהג שהיה קיים בזמנו, אך מצד הדין נראה שראוי שלא להשכיר דירה גם בחו"ל למטרות מובהקות של ע"ז, מחשש איסור לא תביא תועבה אל ביתך. לאור דין זה שהובא להלכה, לכאורה תמוהה מאוד התנהלותם של רבנים רבים, אשר אוסרים בימינו להשכיר דירות לערבים בערים מעורבות, שהרי הפוסקים כולם סוברים שאין בכך איסור לא תחנם.

3. מכירת בתים בא"י לגויים שאינם עובדי ע"ז

הדרכי תשובה מביא מנהג שהיה נהוג בא"י, גם ע"י גדולי ישראל, למכור בתים וחצרות לגויים. כפי שהבאנו לעיל לכלל הדעות והשיטות דבר זה אסור מדין לא תחנם ואולי גם מדין לא תביא תועבה אל ביתך. לדעתו, יסוד ההיתר למנהג זה הינו, משום שרק בגויים עובדי ע"ז יש איסור מכירת קרקע לגוי, משום לא תחנם, אולם כאשר אינם עובדי ע"ז, אין בהם משום לא תחנם. חילוק זה תמוה, שהרי היחיד שעשה את החילוק בין עובדי ע"ז לשאינם עובדי ע"ז בדין לא תחנם, הינו המאירי, שאמר זאת ביחס למתנת חינוך, וכפי שהסברנו את דבריו, גם בכל שאר הדינים של לא תחנם כך הדין, משום שכולם נובעים מאיסור התרחקות מהגויים, שלדעתו חל רק בעובדי ע"ז. אולם הדרכי תשובה מביא במפורש, שאין הדין כך בכל הדינים של לא תחנם. לדבריו, באיסור נתינת מתנת חינוך לגויים, אין כל הבדל בין גויים עובדי ע"ז לערבים אשר מוגדרים ע"י מרבית הפוסקים ככאלו שאינם עובדים ע"ז. יש לציין, שהבנה זו עומדת בניגוד גמור להבנת המאירי, אשר אומר במפורש שאיסור נתינת מתנות בחינוך לגויים, הינו רק כלפי גויים העובדים ע"ז. אם כן, כיוון שאינו סובר כמאירי מניין לו חילוק זה. נראה שהבין זאת מדברי התוספות המובאים לעיל. כזכור התוספות הקשו, מדוע מוכרים ומשכירים בתי דירה לגויים, שהרי אסור הדבר משום לא תביא תועבה אל ביתך. על כך ענו התוספות בתשובתם הראשונה ע"פ דיוקם בדברי התוספתא, שכיוון שאין הגוי עובד ע"ז בקבע מותר. מהתירוץ השני שלהם המובא בשם רבי חיים כהן, המחלק בין א"י לחו"ל עולה, כי התירוץ הראשון נכון גם לא"י. ממילא, מותר גם בא"י להשכיר בית לגוי שאינו אדוק בע"ז, וכן נפסק להלכה כפי שהבאנו לעיל. נראה שלהבנת הדרכי תשובה בדברי התוספות גם מכירה מותרת, ולא רק שכירות, כפי שמדוקדק בדברי התוספות, אשר מקשים על מנהג העולם, מדוע נהגו להשכיר ולמכור דירות לגויים, ולא רק להשכיר. לכאורה הבנה זו תמוהה מאוד, שהרי דברי התוספות הינם ביחס לאיסור לא תביא תועבה אל ביתך, שלהבנתם אינו חל בהבאת ע"ז באופן עראי, אולם מניין שגם באיסור לא תחנם, חל חילוק מעין זה, האומר שבגוי שאינו עובד ע"ז כישמעאלים וכדומה, אין איסור לא תחנם. נראה שמבין הדרכי תשובה בדברי התוספות, שדברי המשנה בדבר איסור לא תביא תועבה אל ביתך, הינם המשך ישיר של הסוגיה המובאת בגמ' לפני כן, בדין איסור מכירת קרקע לגוי משום לא תחנם. להבנה זו אין באמת איסור לא תביא תועבה אל ביתך, משום שאין הישראל מביא תועבה אלא הגוי. איסור זה הינו סניף מאיסור לא תחנם, שכפי שמביא המאירי, יסודו הינו מדין חיוב ההתרחקות מהגוי, אשר שייך רק בגויים עובדי ע"ז. לכאורה אמרנו לעיל, שהרמב"ם וכן שאר הפוסקים, שלא נקטו כדעת המאירי, אינם מבינים כך את הסוגיה, וסוברים שכל דין הנלמד מלא תחנם, עומד בפני עצמו. אלא שיש לתרץ ולומר, שבאופן כללי גם הם מודים, שעיקר האיסור של איסור החנייה בקרקע, הינו ע"מ שלא להתחבר לגויים, כפי שסובר המאירי. ע"פ הבנה זו העולה מדברי הדרכי תשובה, מתוך המנהג שהיה נהוג בזמנו, למכור בתים בא"י לגויים

שאינם עובדי ע"ז, אין מחלוקת בין הרמב"ם וכל הפוסקים לבין המאירי ביחס לשאלה, האם ישנו מחנה משותף לכל הדינים הנלמדים מלא תחנם. גם לדעת הרמב"ם כל הדינים עוסקים בהיבדלות של עם ישראל מהגויים, ע"מ שלא ילמדו ממעשיהם. הבנה זו עולה בקנה אחד, עם הנחת היסוד שהובאה לעיל לפיה, למרות שהגמ' מדייקת כל דין הנלמד מאיסור לא תחנם באופן שונה, מכיוון שבסופו של דבר כל הדינים נלמדים מאותם המילים - לא תחנם, ממילא נראה שישנו קשר משמעותי בין הדינים. אלא שהמחלוקת בין הרמב"ם למאירי הינה מחלוקת נקודתית יותר. לדעת הרמב"ם, חובת התעודף לתת מתנת חנם דווקא לעם ישראל ולגרים תושבים, רלוונטית גם לגויים שאינם ע"ז. שהרי למרות שישנו חשש קטן יותר להתחברות והלמידה ממעשיהם הרעים של אומות שאינם עובדים ע"ז, מ"מ מבין הרמב"ם שעדיין יש לתעדף את עם ישראל ואת הגרים תושבים במתנות חנם. לעומת זאת המאירי סובר, שכיוון שהמחנה המשותף הינו חובת ההתרחקות ממעשיהם, אין כל סיבה להימנע מלתת מתנות חנם לגויים, שאין חשש גדול מדי ללמידה ממעשיהם, מפאת העובדה שאינם עובדים ע"ז. ממילא כאשר אין הכנסה של ע"ז בדרך קבע לבית הישראל, אין כאן גם איסור לא תחנם, אפילו במכירת קרקע בא"י, כפי שעולה מדברי התוספות, וכפי שהביא הדרכי תשובה להלכה, בעקבות מנהג שהיה נהוג בזמנו בא"י. נראה גם לומר, שדברי הדרכי תשובה בחידושו הנ"ל, עומדים על יסוד ההבנה של התוספות המובא לעיל, לפיו מעיקר הדין איסור לא תחנם שייך רק בגויים הדומים לשבעת העממים. ממילא על יסוד זה מבין הדרכי תשובה, שבגויים שאינם עובדי ע"ז, אין איסור לא תחנם, משום שאינם דומים לשבעת העממים בסכנתם הרוחנית, שהיא הבעייתית בדיני לא תחנם כפי שהוכחנו בהבנת הדרכי תשובה. הבנה זו כאמור מוסכמת על דעת כל הפוסקים, ולא רק על דעת המאירי כפי שהיה ניתן להבין לכאורה בתחילה. נראה ע"פ הבנה זו, שאיסור לא תחנם הינו רק בא"י, ורק כאשר מוכרים קרקע לגוי עובד ע"ז, מפני שהינו חלק ממצוות מיגור הע"ז והתרבות הקלוקלת מארץ הקודש. איסור זה כאמור קיים רק בא"י, משום שרק בא"י ישנו חיוב על התנהלות כללית של מדינה, שעד כמה שניתן צריכה למגר את הע"ז מקרבה, כפי שמובא פעמים רבות בתורה. אמנם, גם בחו"ל צריך להתרחק מהע"ז, אך אין חיוב להשמידה ולהחרימה. ממילא מותר יהיה בשעת הצורך, לסמוך על החידוש המובא בדרכי תשובה, ואפילו למכור בית בא"י, לגוי שאינו עובד ע"ז אלא רק מעשה אבותיו בידיו. על יסוד זה של החילוק בין א"י לחו"ל ביחס לביעור הע"ז נלמד בהרחבה בסוגיה נפרדת.

4. לא תחנם במכירת קרקע לגוי לצורך "היתר מכירה" בשנת שמיטה

ע"פ יסוד דברי הדרכי תשובה, נראה לחדש בדין איסור נתינת חניה בקרקע, שאין האיסור בעצם מכירת הקרקע לגוי, שאכן מותרת, לפי המובא בדרכי תשובה לעיל. אלא האיסור הולך ע"פ טעמיו, דהיינו איסור שהות של גויים בא"י בצורה קבועה ומבוססת, בפרט במידה והינם עובדי ע"ז, שבכך שמאפשרים להם לטמא את א"י בטומאתם, וקיים חשש להתבוללות, והתקרבות לדרכיהם הרעות. ממילא מובן, מדוע מחבר הדרכי תשובה בין היתר שכירות להיתר מכירה של קרקעות. משום שמבין שאיסור מכירה אינו הגדרת איסור לא תחנם, אלא רק אחת מהאפשרויות לעבור עבירה זו. לכן אם יוכח שאין במכירה מסוימת דין לא תחנם, ע"פ טעמי האיסור המובאים לעיל, ממילא המכירה תהיה מותרת גם היא. מתוך דברים אלו, ניתן להבין גם את דברי הברייתא, האומרת שנלמד מדין לא תחנם איסור חנייה בקרקע. כלומר לאו דווקא איסור מכירת קרקע, שבד"כ אסורה מדין לא תחנם, אלא כל מה שיגרום נזק תרבותי בא"י, ע"י חניית הקרקע של הגוי בה, אם הינו עובד ע"ז, כפי שהסברנו בדרכי תשובה. ולאידך גיסא, אם ישנה מכירה שלא תגרום זאת, אין בכך איסור. מדברינו עולה, שאכן לא תחנם הינו איסור אחד ויחיד, הנובע מהתרחקות מהגויים, והפירושים שלו המובאים בגמ' הינם מעין דוגמאות לאפשרויות לעבור על איסור זה, וממילא מובן מדוע נלמדו כל המקרים הללו ממקור אחד. מתוך דבריו של הדרכי תשובה ניתן להבין את יסוד ההיתר למכור קרקע לגוי בהיתר המכירה בשמיטה, ובכך להפקיע את הפירות מקדושת שביעית. כפי שראינו בעבר, כל שאר הקושיות אין בהם ממש בכדי להקשות קושיות של ממש על היתר המכירה בשמיטה. הבעיה המרכזית בדין זה, הינה מכירת הקרקע לגוי, מה שלא קיים כאשר אוכלים "יבול נוכרי", הגדל בא"י, שהרי אף אחד לא מכר לו את הקרקע. מסביר הרב פרנק, שאין איסור בעצם המכירה, כשם שלא קיים איסור מכירת בית לגוי באשר הוא. האיסור אינו מכח המכירה, אלא מכח הטעמים של לא תחנם. מכח הבנה זו כפי שהסברנו לעיל, אומר הדרכי תשובה, שכשהגוי לא עובד ע"ז, אין איסור. ה"ה בהיתר מכירה, אומר הרב פרנק וכן מובא בדברי הרב קוק בספרו שבת הארץ, שהאיסור לא תחנם אינו עצם מכירת הקרקע, אלא הבעיות הנובעות כתוצאה ממכירה זו, של התבססות הגוי בא"י, והשפעה תרבותית שלילית שלו על אופיה של מדינת ישראל. לכן כיוון שהיתר המכירה אינו נותן לגוי כלל יכולת השתקעות באדמה זו, שהרי אינו אלא פיקציה משפטית המעבירה בעלות פורמלית על הקרקע, בלא שינוי מהותי הנעשה מעבר לכך. ממילא מכיוון שאין איסור מכירת קרקע לגוי איסור עצמי, אלא תלוי אם נותן יכולת השתקעות בקרקע, לכן אין בכך איסור לא תחנם. מוסיף הרב קוק ואומר, שכיוון שכך היא הגדרתו של איסור לא תחנם, בהנחה שלגוי יש כבר אחיזה בקרקע בא"י ע"י בעלות על קרקעות אחרות, אין איסור לא תחנם. שהרי לא נותנים לו כל חניה בקרקע, משום שכבר חונה בקרקע בלא מכירה זו, שכאמור אין בה ממש. עוד מוסיף הרב אורבך מתוך הבנה זו ואומר, שניתן למכור לגוי רק את החלק העליון של הקרקע הנצרך לגידול היבול, ובכך למרות שבפועל מוכרים לו קרקע, אין איסור לא תחנם, משום שניתן להעבירו ממקום למקום ע"י עקירת התבואה עם האדמה שהיא מחוברת אליה והעברתה למקום אחר, ממילא אין במעשה זה משום חניה בקרקע, ולכן אין איסור לא תחנם. ניתן לראות עקרון זה, לפיו אין איסור בעצם מכירת קרקעות לגויים, אלא רק להשלכות של השפעות הגויים על עם ישראל עקב מכירה זו, גם מדברי המשנה. בכל עיסוקה סביב איסור חניה בקרקע, לא אומרת שקיים

איסור מכירת קרקע לגוי, אלא אומרת שאסור למכור יבול מחובר לקרקע, ובהמשך דנה בשכירות קרקע לגוי. ניתן לומר שהסיבה שלא אמרה המשנה במפורש שיש איסור מכירה, מכיוון שהדבר פשוט, ואם יש איסור מכירה של יבול רק בגלל שמחובר לקרקע, כ"ש שקיים איסור למכור הקרקע עצמה. אולם ניתן גם לומר, שהמשנה רומזת בכך שאין איסור מכירה מצד עצמו, אלא רק כאשר קיימים הטעמים של לא תחנם, כפי שמובא בדרכי תשובה, וכן באחרונים רבים, המקלים למכור קרקע לגוי, ע"מ להפקיע ממנה את קדושת השביעית לצורך קיום הישוב היהודי בא"י.

5. מכירה והשכרת בתים לגויים בערים מעורבות בימינו

בשלהי סוגית לא תחנם ואיסור מכירת והשכרת בתים לגויים אומרת הגמ', שלמרות שמותר להשכיר בית לגוי, כדברי רבי יוסי שכאמור נפסקו להלכה, אסור למכור או להשכיר, לקבוצות גויים בתים, ולהקים שכונה של גויים. הרמב"ם סובר שאיסור זה הינו דווקא בא"י, ולא בחו"ל, כפי שעולה מדבריו. התוספות לעומתו מבין שטעם האיסור הינו, שמא ע"י התקבצות הגויים בסמיכות לישובים יהודיים, תגרם בכך סכנה ליהודים. ממילא איסור זה להבנתם, חל גם בחו"ל, ואינו קשור לדין לא תחנם שחל רק בא"י. אולם נראה מדברי הרמב"ם, שיסוד הדין של איסור השכרה לקבוצות גויים הינו סניף של איסור לא תחנם ולכן מגביל איסור זה לא"י בלבד, ע"פ יסוד איסור לא תחנם. אלא שלכאורה הדברים אינם מובנים. איסור לא תחנם כמובא לעיל עוסק במכירה, בעוד ששכירות באופן עקרוני מותרת, בפרט לשיטת רבי יוסי שנפסקה להלכה. הרמב"ם בדבריו מבין, שאסור מכירה לקבוצות של גויים, אינו עוסק רק במכירה לאותם גויים, אלא גם בהשכרת בתים לקבוצות של גויים, שבאופן פשוט כאמור, לא חל בהשכרה זו איסור לא תחנם, אלא רק במכירה. נראה שמוכן הדבר ע"פ היסוד שאמרנו לעיל. אין איסור לא תחנם קשור במכירה דווקא, ואם מתקיימים בהשכרה לקבוצות של גויים הטעמים של לא תחנם, למרות שלא מדובר במכירה, יהיה הדבר אסור. מובן אם כן לדעת הרמב"ם, מדוע יש איסור בהשכרה למספר גויים באותו מקום, שבאופן זה השפעתם השלילית הינה גדולה יותר, ובאה לידי ביטוי אפילו בהשכרת הבתים בלבד. בפרט מובן הדבר לשיטת התוספות, שגם נפסקה להלכה, שיש בכך משום סיכון ליהודים הגרים בסמיכותם, וכן אנו רואים בערים המעורבות במדינת ישראל, בהם יש אחוז ניכר של התבוללות, וכן סכנות גשמיות באזורים אלו, אשר מקשות את חיי היהודים שם, כתוצאה מריבוי של אינם יהודים במקומות אלו. לכן למרות שאין איסור לא תחנם בהשכרת בית לגוי, ואף מכירה מותרת כדלעיל, מ"מ כאשר מדובר בקבוצת גויים, ישנו איסור משום שיש בכך סכנה רוחנית תרבותית, וכן פיזית ליהודים הגרים בסביבה זו. איסור זה כפי שעולה מדברי הרמב"ם בא"י הינו סניף של איסור לא תחנם, ונראה שבעניין זה התוספות שכמותם נפסק להלכה בשו"ע, לא חולקים על הרמב"ם, אלא רק מוספים, שגם בחו"ל בגלל הסכנה הפיזית והרוחנית הנשקפת כתוצאה מהקמה של שכונת גויים בסמיכות לריכוזיים יהודיים, יש לאסור זאת, אף שלא שייך באופן ישיר איסור לא תחנם בחו"ל. זהו יסוד האיסור שאוסרים רבנים בימינו, להשכיר בית לגויים בערים מעורבות, כאשר הדבר נהיה לתופעה, למרות שבאופן פרטני מותרת השכרת בית לגוי כמובא לעיל.

6. איסור לא תחנם בקניית "יבול נכרי"

עד כה הסברנו כיצד ניתן להקל ולסמוך על היתר המכירה. אולם יכול לטעון האדם, שלמרות כל הדברים הנ"ל, הוא מעוניין להחמיר כפשט הגמ' והראשונים, ולאסור מכירת קרקעות בא"י בכל אופן שהוא. ממילא הדרך שלו כאמור להתמודד עם המורכבות שהשמיטה מייצרת עקב מחסור היבול בשוק הינו, לקנות את המכונה "יבול נכרי" אף במידה והינו משטחי א"י. משום שבכך מחמיר בסוגיית לא תחנם, ולא משתף פעולה ומסייע לחקלאים שמכרו את קרקעותיהם ע"י הסתמכות ההקלות ההלכתיות הנ"ל בדין לא תחנם. כאמור שיטה זו אינה רוצה להקל על כלל הפוסקים הנ"ל שהיו גדולי עולם, שהתירו באופנים שונים מכירת קרקעות בהיתר המכירה כנ"ל. נראה שע"פ הבנתנו בסוגיה הנ"ל, בקניית יבול נכרי אין כלל החמרה בדין לא תחנם, אלא להיפך, הקלה גדולה ואף איסור מובהק. משום שכפי שהראנו, איסור לא תחנם לא תלוי במעשה זה או אחר, אלא בתוצאותיו של המעשה - ביסוס מעמדם של הגויים בא"י. הקנייה המוגברת מגויים בשנה זו, מסייעת סיוע נרחב לאחיזתם בארץ של קבוצות גויים, ממילא יש בכך איסור לא תחנם גמור. משום שבכך אנו גורמים לסכנה פיזית ורוחנית כאחד, והמציאות בימינו מוכיחה זאת. בפרט לאור דברי בעל הישועות מלכו, המתיר להיעזר בהיתר המכירה בשביעית, שכל מטרתו כדבריו, לקדם את אחיזתנו בא"י, בעוד שכאמור ע"י קניית יבול נכרי, לא רק שאיננו מחזקים את החקלאות בא"י שהינה גם בימינו גורם משמעותי מאוד בהאחזותנו בכל רחבי א"י, ת, אלא מחלישים את האחזותנו בא"י ומסכנים חיי יהודים רבים ובכך עוברים כאמור על איסור לא תחנם לדעת פוסקים רבים.

7. העדפת קניית עבודה עברית ע"פ קנייה מגויים - מצווה מדאורייתא

לכאורה ניתן לטעון שלמעשה ישנו פתרון טוב יותר לבעיית המחסור בתוצרת חקלאית בשמיטה, והוא ע"י יבוא מסיבי של יבול מחו"ל, בו אין כל חשש שמיטה וגם אין כל חשש של איסור לא תחנם. אם בעבר אופציה זו לא הייתה רלוונטית מסיבות טכניות, כיום בהתפתחות הטכנולוגית אפשרות זו בהחלט מעשית. יש לזכור שבהעדפה של קנייה מיהודי, ובכך החזקתו, והחזקת המשק הישראלי בכללותו, מקיימים מצוות העדפת עבודה עברית, הנלמדת מן הפסוק "או קנה מיד עמיתך". כפי שמובא בספרא וכן הובא להלכה ע"י

ראשונים רבים. אמנם השו"ע לא הביא דין זה להלכה, אולם ישנם מצוות רבות בהם השו"ע לא עסק, ואין בכך כל הוכחה שאינו חושב שיש בכך מצווה, בפרט שאין כל חולק על דברי הספרא והראשונים הנ"ל. וכן דין זה מובא ע"י אחרונים רבים. עוד מובא בשם הרב קוק, שיש לתעדף עבודה עברית אף שהינה יקרה יותר בכשליש מאשר עבודה או תוצרת של גויים. כל דין זה של העדפה של קנייה מיהודים על פני קנייה מגויים שייך אף בחו"ל. כאשר ישנו תיעדוף של קנייה מיהודים ע"פ הגוים בא"י, יש משום חיזוק הישוב בא"י, וקיום מצוות ישוב הארץ, דבר שהינו ההפך הגמור מאיסור לא תחנם, הנותן קנייה לישראלים בא"י. לעומת זאת, בחיזוק הכלכלה של אויבנו הגרים ברחבי א"י, יש משום החלשה של אחזתינו בקרקע, שזהו שורש האיסור של לא תחנם-אי שלטון ריבוני של עם ישראל בארצו, הן במישור הטריטוריאלי והן במישור התרבותי על מקומות בא"י, ואין לך לא תחנם גדול מזה. לכן מוטל על משרד החקלאות לתעדף בצורה ברורה ומובהקת, את פתרונות השמיטה של היתר המכירה ואוצר בי"ד, המחזקים בסופו של יום את הכלכלה הישראלית ואת חקלאי ישראל, ובכך מקיימים מצווה גדולה מאוד של העדפת קנייה מיהודים, ע"פ קנייה מגויים וחיזוק הכלכלה והחקלאות הישראלית, הנלמדת מן הפסוק "או קנה מיד עמיתך", וכן מצוות ישוב הארץ. העדפה זו יש לעשות גם על פני קניה מיבול חו"ל, על אף שמבחינת מצוות השמיטה הינו הכי מהודר, וכ"ש על קניה מיבול נוכרי תוצרת הארץ, בו ישנו איסור מובהק של לא תחנם, כפי שהסברנו באריכות.